

אך רב אשי פרך לאידך גיסא:

וכל היכא דקתני "הכל" לאו דין לכתחילה הוא? וכי לא יתכן שינקוט התנא האי לישנא בדין שהוא לכתחילה!?

אלא, הא דתנן במסכת ערכין [ג ב]: הכל [לאתויי קטן] חייבים בפוכה. הכל [לאתויי קטן] חייבין בציצית (4) — האם הכי נמו נימא שכוונת התנא לומר דלאו לכתחילה הוא?

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: "הכל חייבין" — לא קאמינא שהוא לשון דיעבד, שהרי כשאומר התנא "חייבין" מוכח שהוא דין לכתחילה, שחייבין לעשותו.

אמר ליה רב אשי: אלא, מעתה, דקתני במסכת מנחות [צג א]: הכל [ואפילו יורשין] פומבין על הקרבן, אחד האנשים ואחד נשים. האם הכי נמו נימא דלאו לכתחילה הוא? והא כתיב "וסמך ידו" — ונרצה?!

אמר ליה רב אחא בריה דרבא: איך! אכן איכא, יש מקומות שנקט התנא לישנא ד"הכל" שהוא לכתחילה, ואיכא, ויש מקומות שנקט התנא לשון "הכל" שהוא

אשר לא תדור משתדור ולא תשלם", ופירושו של הכתוב האחרון הוא: טוב מזה, מהנודר ומשלם, ומזה, מהנודר ואינו משלם, מי שאינו נודר כל עיקר. כי מי שרגיל לנודר הוא בא לידי חטא כשאינו שומר את נדרו, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: כך היא משמעות דברי קהלת: הנודר צריך לשלם את נדרו, ועדיף שלא ידור מאשר ידור ולא ישלם. אבל טוב מזה שאינו נודר, ומזה שנודר ואינו משלם — מי שהוא נודר ומשלם!

ואפילו רבי יהודה דאמר נודרים לכתחילה, לא קאמר אלא באומר "הרי זו" לקרבן [או לצדקה] שאינו חייב באחריות ואין חשש שיכשל, אבל אם אמר הרי עלי קרבן [או צדקה], שיש חשש דלמא פשע ולא יקיים נדרו, לא אמר רבי יהודה שנודרים לכתחילה.

ואם כן, תיקשי לרב אשי, שאמר כל היכא דקתני "הכל" הכוונה היא שעושין כן לכתחילה. שהרי בערכין ובנדרין הוא מקבל על עצמו התחייבות כספית ואין הוא נודר חפץ מסויים להקדש, ואם כן הכל מודים שאין לעשות כן לכתחילה, ובכל זאת קתני "הכל מעריכין ונודרין"!?

רוצה ללבוש, פסק הרמב"ם שלא תברך לפי שאינה מצווה עליה. אבל הרמ"א [יז ב] כתב שיכולה לברך, והיא דעת התוס' בעירובין [צו א ד"ה דילמא] וראש השנה [לג א ד"ה הא], שכל מצוה שאשה פטורה, יכולה לברך.

ובתרגום יונתן בן עוזיאל [דברים כב ה] תרגם הפסוק "לא יהיה כלי גבר על אשה", שלא תלבש טלית ותפילין. והלבוש [יז ב] פסק שלא

4. במסכת מנחות נחלקו חכמים ורבי שמעון אם נשים חייבות בציצית, ויסוד המחלוקת הוא, האם חייבים בציצית גם בלילה או רק ביום. ולדעת רבי שמעון המצוה היא רק ביום, ולכן היא מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות הימנה.

הרמב"ם [ג ט] פוסק כרבי שמעון וכן הרא"ש [סימן א] ושו"ע [יז ב]. ולענין אם

דיעבד:

בחולין.

ותמהינן: **טמא** שיכול לשחוט **בחולין** — **מאי למימרא?** מאי קא משמע לן שיכול לשחוט, והרי לא הוזהרו ישראל שלא לאכול בשר חולין טמא? (5)

ומבארין: החידוש הוא שמותר לטמא לשחוט אפילו **בחולין שנעשו על טהרת הקודש**, שיש אנשים המקבלים על עצמם לנהוג טהרה באכילת חולין כבאכילת קודש כדי שאם יאכלו קדשים יהיו בקיאיין בשמירתם.

וקסבר תנא דמתניתין כי חולין שנעשו על טהרת הקודש — **בקודש דמו**, שחייב מי שקיבל על עצמו לאכול חולין בטהרת הקודש לנהוג בהם בשמירתם מטומאה כאילו היו קודש ממש, ובכל זאת יכול אדם טמא לשחוט לכתחילה בסכין ארוכה חולין שנעשו על טהרת הקודש, ולא חיישינן שמא יגע בבהמה ויטמא אותה.

אלא, הא קשיא לי לדבריך: "הכל" דקתני **הכא** במתניתין, **ממאי** דלישנא **לכתחילה הוא**, עד דתקשי לך מתחילת דבריו של התנא לסוף דבריו? **דלמא** הכא "הכל" — לישנא **דיעבד הוא**, ולא תקשי לך מידי!?

אמר ליה רב אשי: **אנא**, מהא דכתב התנא "שחיטתן כשרה" הוא דקא קשיא לי. כי מדקתני "שחיטתן כשרה", שהוא לישנא **דיעבד** — **מכלל** זה אתה למד דהא דקתני בתחילה "הכל שוחטין" **לכתחילה הוא**, דאי הכל שוחטין גם הוא לישנא **דיעבד**, תיקשי לך — **תרתו "דיעבד" למה לי?**

ולפיכך קא קשיא לי מרישא דמשמע דשוחטין לכתחילה לסיפא דמשמע דרק בדיעבד שחיטתן כשרה.

אמר רבה בר עולא: הכי קתני לכתחילה ודיעבד במתניתין: **הכל שוחטין** לכתחילה, לומר כי אפילו אדם **טמא**, שיכול לשחוט

ולענין ציצית לאשה יהא תלוי בטעם למה יש למחות בידם. לפי רש"י בעירובין [שם] המחאה היא משום "בל תוסיף". אך התוס' חולקים, וסוברים שאין בזה משום בל תוסיף אלא הטעם הוא משום שצריך להיזהר בגוף נקי. ולתרגום יונתן דלעיל יש לאו של "לא יהיה כלי גבר על אשה". והרמ"א חשש רק לטעם של תוס', ולכן בציצית כתב לחוש משום יוהרא, אבל מותר לאשה ללבוש ציצית. והלבוש חשש לתרגום יונתן.

5. כתבו התוספות: ואפילו [אם נאמר כי] יהא אסור לטמאות גופו באוכלין טמאים, כדדרשינן "והתקדשתם, והייתם קדושים", אזהרה לבני

תלבוש אשה ציצית משום לאו זה. והרמ"א כתב שיש בזה חשש יוהרא. אבל אם רוצה, תלבוש ותברך.

ובעירובין [צו א] אמרינן שמיכל בת שאול היתה מנחת תפילין ולא מיחו בה חכמים. והגמרא רוצה להוכיח מזה שתפילין אינה מצוה שהזמן גרמא ולכן לא מיחו בה. ודחינן, שלא מיחו בה משום שסוברים "נשים סומכות [על הקרבן] רשות. ומבואר, שיש סיבה למחות בנשים שלא יניחו תפילין.

והתוס' שם ד"ה מיכל הביאו פסיקתא האומרת שמיחו בה חכמים. והרמ"א בהלכות תפילין [לח ג] חשש לדעה זו, ואוסר לאשה להניח תפילין.

כי אין מוסרין לחרש שוטה וקטן לשחוט, ואפילו אחרים רואים אותן.

שמא ישחו בשעת השחיטה ולא יעשו אותה כאחת,

או **שמא ידרסו**, שילחצו על הסכין בכח עד שייחתכו הסימנים ולא יוליכו ויביאו את הסכין,

ושמא יחלידו, שישחטו על ידי נעיצת הסכין מתחת לעור, או בין שני הסימנים.

וכיון שהם מועדים לקלקל, עד שאין מוסרים להם לשחוט אפילו כשאחרים רואים את השחיטה, אם שחטו בדיעבד שחיטתם פסולה, מחמת החששות האלה.

שנינו בסיפא של המשנה: **וכולן שישחטו**, ואחרים רואין אותן — שחיטתן כשרה.

ודנה הגמרא: **אחייא קאי האי** "וכולן ששחטו"?

כיצד הוא עושה, לשחוט מבלי לטמא?

מביא סכין ארוכה ושוחט בה, כדי שלא יגע בבשר.

עד כאן הוא ביאור הרישא של המשנה דהכל שוחטין לכתחילה.

והא דקתני ואם שחטו שחיטתן כשירה דמשמע דיעבד, כונת המשנה לומר כי **במוקדשים**, דהיינו, קרבנות, לא ישחוט הטמא אפילו בסכין ארוכה, כי **שמא יגע בבשר**, והרי הוא מוזהר מן התורה לשמור את הקדשים שלא יטמאו, והלכך גזרו חכמים שלא ישחוט אפילו בסכין ארוכה כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

ואם שחט הטמא, ואומר: ברי לי שלא נגעתי ולא טמאתי את הבשר — **שחיטתו**, בדיעבד, **כשרה**.

חזין מחרש שוטה וקטן, דאפילו בחולין גרידי [שלא קיבל עליו טהרה בהן], אם שחטו **בדיעבד, נמי לא** מכשרינן לשחיטתם.

חולין בטהרה, אסור לו לטמאות, וקא משמע לן שבכל אופן מותר לשחוט.

והקשה הרמב"ן, מה היתה ההוה אמינא לאסור לו לשחוט, והרי ראוי הוא לימי טומאתו, ומפרש הרמב"ן שהיה מקום לומר שאדם האוכל חולין בטהרה הקדש אסור לו לשחוט בטומאה כי יש משום הסח הדעת, שהוא פוסל בקדשים, ולכן היתה הוה אמינא לומר שגם חולין שנאכלים בטהרה הקדש נפסלים בהסח הדעת, וכיון ששחטו כשהוא טמא, הרי אף על פי שנזהר שלא לטמאות הבשר, הוה הסח הדעת, וקא משמע לן שלא נפסל, ומותר לאוכל חולין על טהרת הקדש.

ישראל שיאכלו חוליהן בטהרה, מכל מקום, יכול לטמאותן ולאוכלן בימי טומאתו. ובהגהות מהר"י פיק שבשולי הדף כתב ש"לא ידעתי מקומו". וצ"ע בהגהות מהר"ב **מרנשבורג** את המקור **מתנא דבי אליהו רבה**, פרק ט"ז, "מכאן היה רבן גמליאל אוכל חולין בטהרה".

ורש"י במסכת בכורות ל א, ד"ה הטהרות וכן רבינו **גרשום שם**, כתבו שהאיסור הוא מדרבנן.

והתוס' במסכת עבודה זרה נו ב, בסוף ד"ה שמותר, הביאו בשם **רש"י** שהוא נקרא רשע, ועובר עבירה.

ורש"י ושאר ראשונים ביארו, כיון שאוכל

דתנן: כל הפסולין לעבודת הקרבנות ששחטו קרבן — שחיטתן כשרה, משום שהשחיטה כשרה בקדשים אפילו בזרים, בנשים, ובעבדים, ובטמאים [על אף שהם פסולים לעבודות אחרות], ואפילו אם שחטו הפסולין בקרבנות שהם קדשי קדשים — שחיטתן כשרה!

ובלבד שלא יהיו טמאין נוגעין בכשר, שיהרו שלא יטמאוהו ויפסלוהו!

ומוכח דשחיטה של טמאים במוקדשים אינה לכתחילה, דהא קתני "שחיטתן כשרה", שהוא לישנא דדיעבד?!?

ומשנינן: הכא, שנה רבי את עיקר הדין, לפי שפרק זה עוסק בעניני שחיטה, ואילו התם, שנה רבי דין זה איידי דתנא שאר פסולין, ולפיכך תנא נמי טמא במוקדשים.

ואי בעית אימא תריץ איפכא: התם, במסכת זבחים, סתם רבי את עיקר דינא, כיון דבקדשים קאי, ואילו הכא, איידי דתנא דינא דטמא בשחיטת חולין תני נמי טמא במוקדשים!

ותו הוינן בה: האי טמא — דאיטמא במאי?

אילימא דאיטמי במת, (6) ונהיה בכך טמא בדרגת "אב הטומאה" [שהרי מת עצמו הוא בדרגת אבי אבות הטומאה], הרי אם כן, בנגעו בסכין הרי הוא מטמא אותה בטומאה חמורה כמותו, שהרי "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל הרב או במת" אמר רחמנא,

אילימא דקאי אחרש שוטה וקטן, ומשום דעלה קאי, שהוי המשך לדין חרש שוטה וקטן, הכתובים במשנה לפני כן, אם כן, תיקשי — אמאי קתני "וכולין" ששחטו שחיטתן כשרה, שלשון זה כולל עוד שוחטין, בנוסף לחרש שוטה וקטן, והרי כיון דקאי על חרש שוטה וקטן — "ואם שחטו מיבעי ליה למיכתב.

אלא אטמא בחולין קאי, שאם שחטו טמאים, שחיטתן כשרה, בדיעבד.

ופרכינן: טמא בחולין — הא אמרת: לכתחילה נמי שחיטתו?

ואלא, קאי אטמא במוקדשים, שלכתחילה לא ישחט, ואם שחט ואחרים רואים אותו שלא נגע בכשר שחיטתו כשירה.

ותמהינן: אי איירי מתניתין בטמא במוקדשים, אמאי בעינן "ואחרים רואים אותן", והא כברי לי שטוען השוחט שלא טימא אותם סגי?!

ומשנינן: מתניתין איירי היכא דליתיה השוחט קמן דנשייליה.

ודנה הגמרא: וכי האי דינא דטמא לא ישחוט במוקדשים לכתחילה, ואם שחט שחיטתו כשרה, האם ממתניתין דהכא נפקא לן? והיינו, האם במשנתנו סתם רבי דין זה? והרי ממתניתין דהתם, במסכת זבחים, נפקא לן האי דינא!?

6. חנינא סגן הכהנים, [אות קלב] כי מה שכלי מקבל טומאה רק מאב הטומאה, היינו רק בכלי חול, אבל כלי שרת של קודש מקבל טומאה

6. א. מבואר כאן, שכלי שרת דינו ככל כלים לענין קבלת טומאה. וכתב הצ"ח במסכת פסחים, בסוגיית רבי

עצמם בתורת אוכלים טמאים. ולכן כלי שרת, אעפ"י שיש לו קדושת הגוף, אבל מאחר ולא שייך בו "פסול טומאה" [וכל פסולו הוא רק אם הוא נטמא בעצמו], שהרי אינו בר הקרבה, ממילא לא שייך בו דין זה של חיבת הקדש.

ב. כתב הרשב"א: האי דלא אוקמיה כגון דאיטמי [האדם על ידי נגיעה] בטמא מת [ונעשה הנוגע ראשון לטומאה, שאינו מטמא את הסכין], משום ד"טומאה פסיקתא" ניחא ליה למינקט [דהיינו טומאת שרץ], דלא איפשר למיהוי האי בשר טמא לעולם, מה שאין כן בטומאת מת, דאיפשר למיהוי ראשון או שני.

והוסיף שם הרשב"א, שגירסתו של ר"ח, הגורס "אילימא דאיטמי בטמא מת" — ליתא! ונראה, שדחה הרשב"א את גירסת הר"ח, משום שקשה לו, היאך נטמא הסכין מאדם שנגע בטמא מת, והרי הוא ראשון לטומאה, והרי אין כלי נטמא אלא מאב הטומאה.

אך בדעת הר"ח נראה לומר, שהוא סובר כי הכלל שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה ולא מראשון לטומאה, הוא משום שלעולם אין כלי נעשה שני לטומאה. אמנם כאן, כיון שכלי מתכת דינו להיות כיוצא בו בטומאת המת, הרי אף אם נגע הכלי באדם טמא מת, שהוא ראשון לטומאה, נטמא גם הכלי בכיוצא בו, בדרגת ראשון לטומאה. כך ביאר דעתו בקובץ הערות למסכת יבמות [יט ו].

ועיין בחברותא למסכת אהלות בביאור על הר"ש [פרק א משנה א], שמהגמרא במסכת פסחים יח א משמע, כי זה שאין כלי נטמא אלא מאב הטומאה, ולא מראשון לטומאה, הוא חסרון בכח הדבר המטמא, וכן משמע מדעת רבי יהודה [שם טז א], הסובר כי משקים שהם ראשון לטומאה מטמאים כלים, ורק אוכלים אינם מטמאים כלים. ומוכח שהחסרון הוא בדבר המטמא.

אפילו מראשון ושני לטומאה. והטעם, כיון שקבלת טומאת כלים בכלי חול היא מחמת היותו כלי, ואם היה גוש עץ או מתכת, לא היה מקבל טומאה, אבל כלי קדש, היות ונתרבה שאפילו עצים ולבונה מקבלים טומאה, ואפילו מראשון ושני לטומאה, הרי הוא הדין לגבי הכלי, שאין הוא גרוע מגוש עץ מחמת היותו כלי. ויסוד דבריו הוא, שהיות ונתרבו עצים ולבונה שמקבלים טומאה אע"ג שאינם ראויים לאכילת אדם, משום שחידשה בהם תורה שיש להם דין אוכל משום חיבת הקדש, הרי הוא הדין כל כלי שרת, שיקבל טומאה מדין חיבת הקדש, אף אם בהלכות חולין הוא אינו ראוי לקבל טומאה. ובספר דובב מישרים, הביא להקשות על דברי הצ"ח מכאן, שמבואר כי טמא שרץ האוחז בסכין, או טמא מת האוחז בקרומית של קנה, אינם מטמאים את הכלי, ומדוע, הרי כיון שהסכין הוא כלי שרת יש לו להיטמא משום חיבת הקודש, ובעקבות זאת לטמא את הבשר. אלא בהכרח שלא נאמר דין חיבת הקדש בכלי שרת.

ובעיקר דבר זה, מדוע באמת לא נאמר דין חיבת הקדש בכלי שרת, הביא הצ"ח בשם בנו הגאון ר' שמואל שכתב, כי מה שמועילה חיבת הקדש בעצים ולבונה, הוא משום שהם עומדים לאכילת מזבח, אך בכלי שרת, שאינם עומדים לאכילת מזבח, לא נאמר בהם דין זה. ויעויין שם מה שהקשה על זה הצ"ח.

והגרי"ד תירץ, עפ"י מה שאמר הגרי"ז, שדין חיבת הקדש התחדש אך ורק לגבי "פסול טומאה", שנתחדשה בקדשים הלכה של "חיבת הקודש", האומרת שהם נפסלים להקרבה מחמת טומאה הנוגעת בהם, ובזה נאמר שאף טומאת ראשון ושני פוסלים בקדש. אבל לגבי קבלת טומאה לקודש עצמו, לא נאמר שחיבת הקדש נותנת דין אוכל לעצים ולבונה להחשיב אותם